

Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca

Opracowanie:

Bożena Łazowska, Waldemar Orlik

Zdjęcia ze zbiorów Centralnej Biblioteki Statystycznej

Spisy powszechne w Polsce w zbiorach CBS

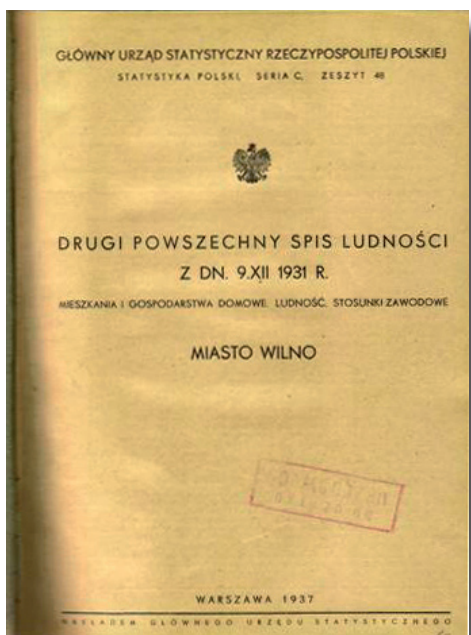
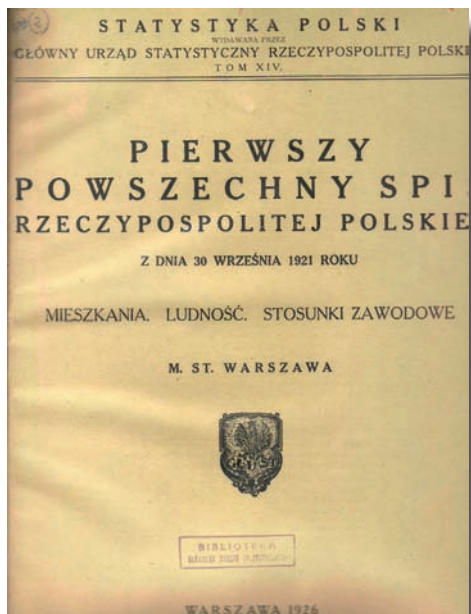
Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca posiada unikalne w skali kraju zbiory piśmiennictwa demograficznego. Przede wszystkim można do nich zaliczyć kolekcję wydanych przez Główny Urząd Statystyczny publikacji z polskich narodowych spisów powszechnych (od 1921 r.).

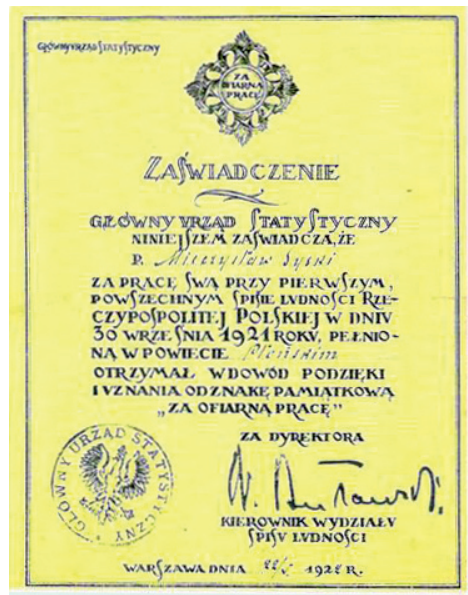
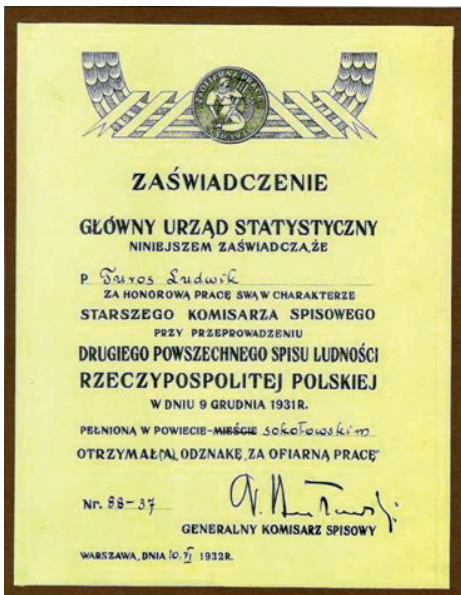
W wyniku przeprowadzonego 30 września 1921 roku pierwszego powszechnego spisu ludności opublikowano 29 tomów materiałów źródłowych (dodatkowo opracowano liczący 15 tomów *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*).

Wyniki spisu powszechnego ludności z 1931 roku opublikowano już w 39 tomach, a wyniki opracowanego przez Główny Urząd Statystyczny powszechnego spisu ludności z 1988 roku to już kilkadziesiąt publikacji demograficznych (prawie 300 pozycji bibliograficznych obejmujących jedynie druki zwarte).

W zbiorach biblioteki znajdują się wszystkie opracowane przez Główny Urząd Statystyczny opracowania i materiały źródłowe spisów powszechnych ludności Polski z lat : 1921, 1931, 1946, 1950, 1960, 1970, 1978, 1988 i 2002.

Centralna Biblioteka Statystyczna posiada też jako jedyna w kraju w swych zbiorach wielotomowe serie wydawnicze trzech państw zaborczych : Rosji, Prus i Austro-Węgier, wśród których są spisy ludności tych krajów, w tym i dotyczące ziem polskich od końca XIX wieku, m.in. wydana w ramach *Statistiki Rossijskoj Imperii – Pervaja Vseobščaja*

Perepis Naselenija 1897, coroczne przeglądy poszczególnych guberni – *Obzory, Pamiatnaja Kniżka* z lat 1887–1914, *Trudy Warszawskiego Statystycznego Komiteta* z lat 1889–1914, *Rocznik Statystyczny Królestwa Polskiego* z lat 1914–1916, *Statistik des Deutschen Reichs* – wraz z opublikowanymi wynikami spisów ludności z lat : 1871, 1880, 1890, 1900 ...), *Preussische Statistik* z lat 1904–1934, komplety czasopism statystycznych – *Monatshefte, Vierteljahrhefte* i *Österreichische Statistik* z lat 1882–1913 oraz wydawany od 1873 roku – *Rocznik statystyki Galicji* i *Wiadomości Statystyczne o Mieście Lwowie* z lat 1876–1895, 1905–1906, 1914 etc.

W zbiorach Biblioteki znajduje się też unikalny w skali kraju zbiór byłych wydawnictw poufnych i służbowych Głównego Urzędu Statystycznego z lat 1950–1988, obejmujący m.in. wydane do użytku służbowego zeszyty Narodowego Spisu Powszechnego 1978 roku,

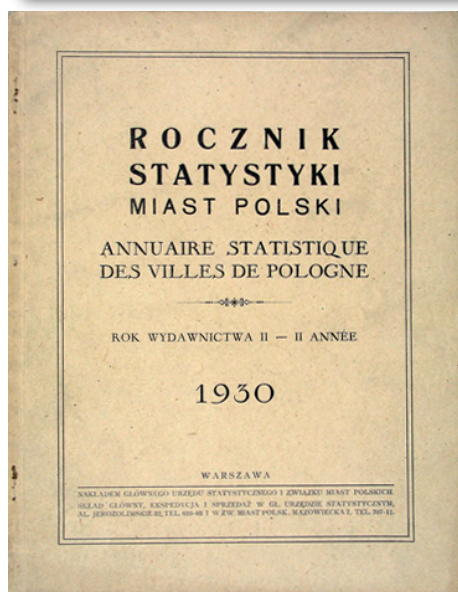
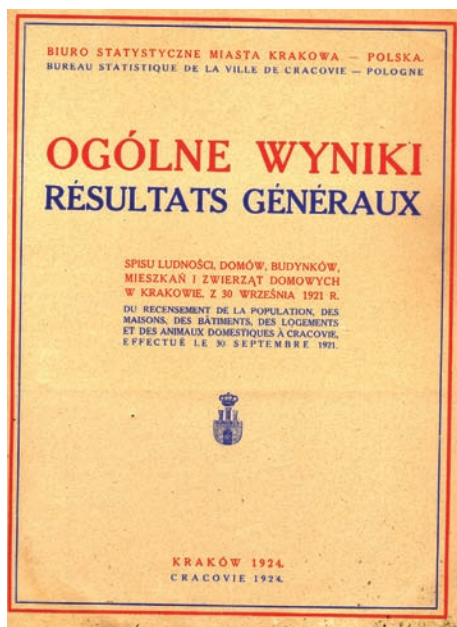
Spisu ludności i mieszkań metodą reprezentacyjną (z 6 grudnia 1984 r.), Spisów kadrowych z lat: 1968, 1973, 1977 i 1983.

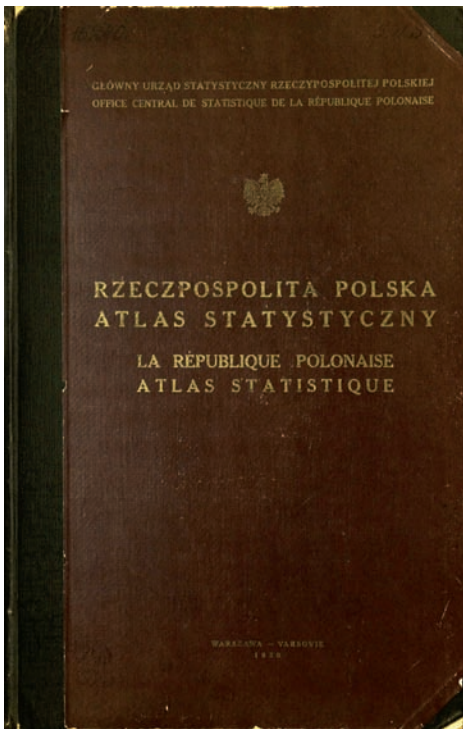
Biblioteka gromadzi również plakaty z polskich spisów powszechnych. Posiada w zbiorach plakaty wydane przez Główny Urząd Statystyczny ze spisów powszechnych ludności z lat: 1950, 1960, 1970, 1988, 2002.

W Centralnej Bibliotece Statystycznej opracowano i wydano szereg publikacji informacyjnych omawiających zbiory piśmiennictwa demograficznego, w tym osiem tomów *Bibliografii wydawnictw Głównego Urzędu Statystycznego* (za lata 1918–2005), dwa tomy *Bibliografii Wydawnictw poufnych i służbowych GUS z lat 1950–1988*, *Bibliografie Piśmiennictwa Demograficznego*, serię *Zestawień bibliograficznych* omawiających m.in. wyniki spisów powszechnych w Polsce.

Spisy powszechne w Polsce – wykaz ważniejszych opracowań ze zbiorów Centralnej Biblioteki Statystycznej

- Znaczenie i zadanie pierwszego powszechnego spisu ludności w Polsce / Henryk Grossman//Kwartalnik Statystyczny 1920 t.1 cz.1 s. 88–106
- Organizacja pierwszego spisu ludności w Polsce/Jan Piekalkiewicz //Miesięcznik statystyczny 1922 cz.1 z. 4 s. 109–153
- Metody porównywania spisów ludności r.1897 i 1921/Ludwik Landau //Kwartalnik Statystyczny 1926 s.107–112
- Organizacja i technika opracowania pierwszego polskiego spisu powszechnego z 30 września 1921 r./ Rajmund Buławski //Kwartalnik statystyczny 1930 s. 785–865
- Projekt drugiego spisu powszechnego na tle doświadczeń spisu 1921 r. oraz praktyki zagranicznej /Rajmund Buławski//Kwartalnik Statystyczny 1930 s.17–151
- Uwagi o planie opracowania drugiego powszechnego spisu ludności w Polsce / Edward Szturm de Sztrem // Kwartalnik Statystyczny 1932 s.23–30
- Projekt badania reprezentacyjnego spisu powszechnego /Marek Fisz/ Studia i Prace Statystyczne 1950 z.1 s.50–59
- Narodowy Spis Powszechny 1950r./ Zygmunt Padowicz//Studia i Prace Statystyczne 1950 z.1 s.22–31
- Jeszcze w sprawie opracowania wyników spisu powszechnego metoda reprezentacyjną /Stefan Szulc//Studia i Prace Statystyczne 1950 z.1 s. 60–67

- Doświadczenia powszechnych spisów ludności Polski w zakresie cech demograficznych/Teresa Dłuska, Jerzy Holzer//Wiadomości Statystyczne 1958 nr 3 s.1–7
- O przedmiocie i terminie najbliższego spisu powszechnego/Zygmunt Padowicz//Wiadomości Statystyczne 1958 nr 1 s. 1–5
- Spisy próbne/Zygmunt Zaremba//Wiadomości Statystyczne 1958 nr 1 s.5–7
- Opracowanie metodą reprezentacyjną materiałów Spisu Powszechnego z dnia 6 grudnia 1960r.//Wiadomości Statystyczne 1962 nr 1 s.1–7
- Metoda reprezentacyjna w spisach powszechnych/Henryka Kowalska //Wiadomości Statystyczne 1966 z.5/6 s.31–34
- Tematyka i niektóre problemy meto-

- dologiczne powszechnego spisu ludności 1970r./Teresa Dłuska//Wiadomości Statystyczne 1969 nr 1 s.16–18, nr 3 s. 26–28
- Organizacja przetwarzania danych NSP 1970/Tadeusz Gajdemski //Wiadomości Statystyczne 1970 nr 7 s.19–22
- Cel i problematyka spisu powszechnego 1970r./Wincenty Kawalec//Wiadomości Statystyczne 1968 nr 4 s. 6–8
- Organizacja Narodowego Spisu Powszechnego 1970/Czesław Kozłowski //Statystyk Terenowy 1970 nr 1 s. 3–8
- Informacja o przebiegu i wynikach Narodowego Spisu Powszechnego 1970 r.– Warszawa 1971, s.23
- Tradycje polskich spisów powszechnych w Polsce /Kazimierz Romaniuk//Wiadomości statystyczne 1988 nr 2 s.10–15
- Tematyka i organizacja spisów powszechnych w Polsce. – Warszawa 1981. – 137s.– (Biblioteka Wiadomości Statystycznych t.32).
- Główny Urząd Statystyczny 1918–1993/ GUS. – Warszawa 1993. – 240 s.
- Metodologia i organizacja mikrospisów.– Warszawa : GUS, 1998. .– (Statystyka w praktyce, t.3).– Warszawa : GUS, 1998.
- Zasady projektowania i realizacji badań statystycznych. – Warszawa : GUS, 1999. – (Statystyka w praktyce, t.5).
- Narodowy Spis Powszechny : metodologia i organizacja NSP 1988. – Warszawa : GUS, 1994. – (Materiały i Opracowania Statystyczne NSP `88; z.145).
- „Wiadomości statystyczne” nr 1 z 2002 r. – specjalne wydanie poświęcone spisom powszechnym w Polsce w 2002 r.

Zbiory demograficzne w CBS

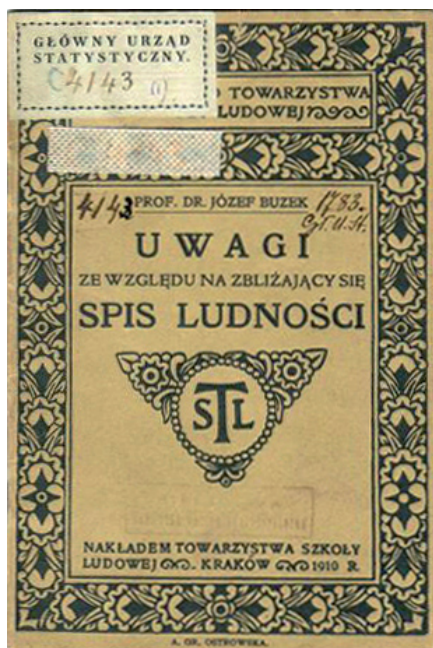
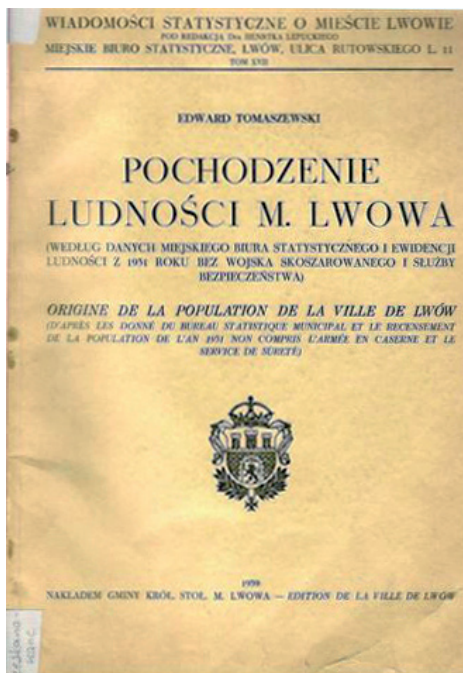
Główny Urząd Statystyczny prowadzi badania demograficzne od momentu powstania w 1918 r., a Biblioteka Urzędu dokumentuje je w swoich zbiorach.

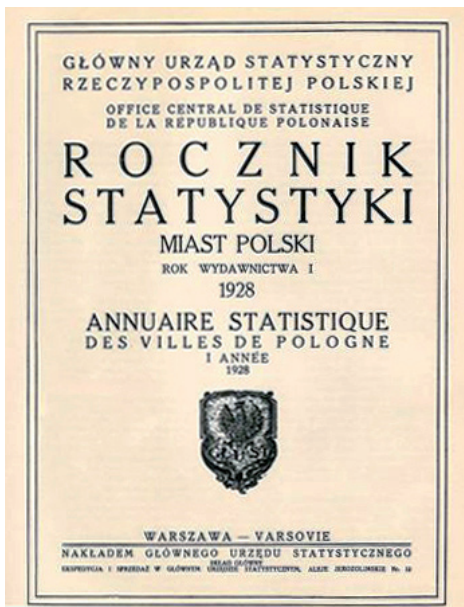
Już w 1920 roku Główny Urząd Statystyczny opublikował *Przyczynki do statystyki b. Królestwa Polskiego, Analizę krytyczną danych statystycznych dotyczących ruchu naturalnego ludności b. Królestwa Kongresowego oraz Ruch naturalny ludności wyznań chrześcijańskich w b. Królestwie Kongresowym w latach 1909–1918*.

W wyniku przeprowadzonego 30 września 1921 roku pierwszego powszechnego spisu ludności opublikowano 29 tomów materiałów źródłowych (dotatkowo opracowano liczący 15 tomów skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej). Wyniki spisu powszechnego ludności z 1931 roku opublikowano już w 39 tomach, a wyniki opracowanego przez Główny Urząd Statystyczny powszechnego spisu ludności z 1988 roku to już kilkakrotnie publikacji demograficznych (prawie 300 pozycji bibliograficznych obejmujących jedynie druki zwarte).

Kolekcja wydanych przez Główny Urząd Statystyczny publikacji z polskich narodowych spisów powszechnych (od 1921 do 2002 r.) a także roczników demograficznych i publikacji syntetycznych, analitycznych i źródłowych z zakresu demografii wydawanych przez Główny Urząd Statystyczny i Urzędy Statystyczne w kraju znajduje się w zbiorach Centralnej Biblioteki Statystycznej im. Stefana Szulca.

W zbiorach Biblioteki znajduje się też unikatowe opracowanie wydane przez Statistisches Amt w Krakowie na podstawie spisu ludności Generalnego Gubernator-

stwa przeprowadzonego przez okupacyjne władze niemieckie w 1943 roku (*Amtliches Gemeinde- und Dorfverzeichniss für das Grund der Summarischen Bevölkerungsbstandaufnahme am 1. März 1943*) oraz unikalne powojenne wydawnictwa Głównego Urzędu Statystycznego takie jak np. *Powszechny sumaryczny spis ludności z dn. 14 II 1946 r.* (1947), *Narodowy Spis Powszechny z 3 XII 1950: miejsce zamieszkania ludności w sierpniu 1939 r.* (1955).

Poza tym Biblioteka posiada w swoich zbiorach publikowany od 1966 roku przez Główny Urząd Statystyczny *Rocznik demograficzny*. Pierwszy *Rocznik demograficzny 1945–1966* wydany został jako dziesiąty w serii *Roczników Branżowych*.

Do 2009 roku wydano 42 edycje rocznika. *Rocznik demograficzny 2009* jest 17 z kolei edycją wydaną w wersji dwujęzycznej – polsko-angielskiej. Każdy rocznik demograficzny zawiera podstawowe dane o stanie i strukturze ludności Polski oraz o ruchu naturalnym i migracjach. Kolejne edycje prezentują także niektóre wyniki narodowych spisów powszechnych, dotyczące rozmiarów i struktur zjawisk demograficzno-społecznych, dla których nie prowadzi się bieżących szacunków, np. dane o gospodarstwach domowych czy rodzinach.

Rocznik zawiera również porównania międzynarodowe, które pozwalają na aktualną ocenę sytuacji demograficznej w Polsce w odniesieniu do innych krajów, zwłaszcza europejskich.

Oprócz *Rocznika Demograficznego* Główny Urząd Statystyczny publikuje co pół roku opracowanie *Ludność według płci, wieku, województw, powiatów, miast i gmin*, corocznie – *Trwanie życia, Podstawowe dane o rozwoju demograficznym*

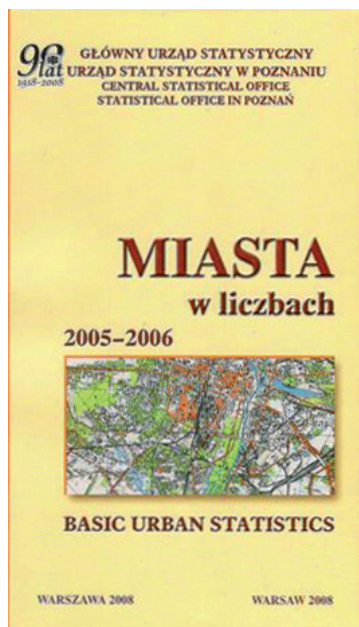

Polski i dwa razy w roku Polish Population Review.

Poza ukazującymi się cyklicznie seriami wydawnictw demograficznych GUS opracowuje również publikacje analityczne, syntetyczne i metodologiczne z zakresu demografii – takie jak np. *Analiza zjawisk i procesów demograficznych w latach 1988–2000*, *Prognoza ludności Polski według województw na lata 1999–2030*, *Prognoza ludności na lata 2008–2035*, *Miasta w liczbach*, *Powiaty w Polsce*, *Ankietowe badania demograficzne w systemie statystyki publicznej w Polsce w l. 1963–1995*, *Metodologia i organizacja mikrospisów* i wiele innych.

Urzędy statystyczne opracowują własne publikacje demograficzne. Przykładowo należą do nich opracowania takie jak : *Prognoza ludności i gospodarstw domowych województwa śląskiego do 2030 roku*, *Demografia, środowisko i ochrona zdrowia w Warszawie*, *Ludność i powierzchnia Warszawy w latach 1921–2008* czy też *Prognoza ludności i gospodarstw domowych województwa łódzkiego do 2030 roku*.

Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca posiada też w swoich zbiorach unikalne w skali kraju dokumenty piśmiennictwa demograficznego – przykładowo: wydaną w 1910 roku w Krakowie rozprawę Józefa Buzka *Uwagi na zbliżający się spis ludności*, wielotomowe serie wydawnicze trzech państw zaborczych : Rosji, Prus i Austro-Węgier, wśród których są spisy ludności tych krajów, w tym i dotyczące ziem polskich od końca XIX wieku, m.in. wydana w ramach *Statistiki Rossijskoj Imperii – Pervaja Vseobščaja Perepis Naselenija 1897*, *Statistik des Deutschen Reichs* – wraz z opublikowany-

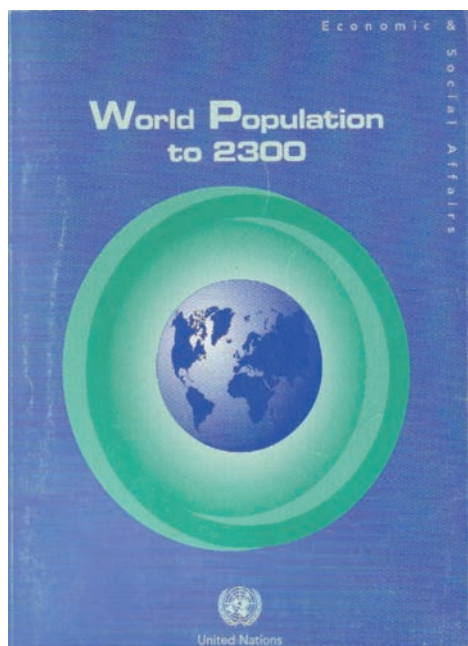
mi wynikami spisów ludności z lat : 1871, 1880, 1890, 1900 ... , *Österreichische Statistik* z lat 1882–1913 etc...

W Centralnej Bibliotece Statystycznej opracowano i wydano szereg publikacji informacyjnych omawiających zbiory piśmiennictwa demograficznego, w tym : *Bibliografie wydawnictw GUS*, *Bibliografie Piśmiennictwa Demograficznego*, serie *Zestawień bibliograficznych* omawiających zawartość *Studiów demograficznych*, bibliografie prac wybitnych polskich demografów, takich jak Stefan Szulc, Kazimierz Romaniuk, Ryszard Zasepa.

Biblioteka gromadzi także – w wyborze – zagraniczne piśmiennictwo demograficzne. W zbiorach CBS znajdują się m.in. roczniki demograficzne Eurostatu (*Europe in figures – Eurostat Yearbook*), Organizacji Narodów Zjednoczonych (*Demographic Yearbook of UN*), OECD (*OECD Economic Outlook*) a także publikacje ze spisów powszechnych wielu państw świata, z którymi Biblioteka prowadzi wymianę międzybiblioteczną (np. z Węgier, Włoch, Austrii, Niemiec...).

Gromadzone są również czasopisma demograficzne, przykładowo: *Studia demograficzne*, biuletyny Polskiego Towarzystwa Demograficznego, amerykańskie *Demography*, niderlandzkie *European Journal of Population*, brytyjskie *Population Studies*, niemieckie *Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft*, szwajcarskie *Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik*...

W CBS znajdują się opracowania o przeszłości demograficznej Polski, np. *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej* Cezarego Kuklo jak i prognozy demograficzne np. *Przyszłość demograficzna Polski* Jerzego Tadeusza Kowaleskiego itp.

Założona w 1918 roku Centralna Biblioteka Statystyczna gromadzi prace naukowe i popularnonaukowe z zakresu statystyki i demografii, a także nauk społeczno-ekonomicznych i bibliotekoznawstwa.

W 1968 roku biblioteka uzyskała status centralnej biblioteki naukowej w kraju w zakresie: statystyki, demografii i dziedzin pokrewnych a w 1998 roku – decyzją Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – weszła w skład grupy bibliotek naukowych tworzących Narodowy Zasób Biblioteczny.

Zbiory główne liczą ponad 447.000 woluminów (druki zwarte i ciągłe).

Od 1998 roku w Bibliotece prowadzony jest katalog komputerowy OPAC w systemie ALEPH, od grudnia 2005 r. jest też dostępny w Internecie katalog alfabetyczny obejmujący całość zbiorów głównych Biblioteki za lata 1918-1998, a w 2009 roku CBS uruchomiła bibliotekę cyfrową.

W 2010 roku uruchomiony został system „Biblioteka” pozwalający na przeglądanie poprzez Internet zasobów bibliotek Urzędów Statystycznych w 16 województwach. Dostęp do systemu na stronach domowych GUS (www.stat.gov.pl), CBS (<http://stat-libr.stat.gov.pl>) i połączonych linkami stronach Urzędów Statystycznych.

Wszystkie publikacje ze spisów powszechnych Rzeczypospolitej Polskiej z lat 1921, 1931, 1946, 1950, a także Pervaja Vseobszczaja Perepis Naselenija 1897 i Uwagi na zbliżający się spis ludności Józefa Buzka wydane w Krakowie w 1911 roku są dostępne w Bibliotece cyfrowej CBS

CENTRALNA BIBLIOTEKA STATYSTYCZNA

00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208
gmach GUS, blok D, parter, p.67
tel. 608-33-27, 608-3143 (sekretariat), fax. 608-3188
Informatorium: tel. 22 608 34 81, 22 608 33 47
<http://statlibr.stat.gov.pl>

CZYTELNIA

czynna w dni powszednie w godz.8.45–18.45,
w soboty w godz. 8.45–15.45,
wypożyczalnia w dni powszednie w godz. 8.45–15.00.
Możliwość zamawiania odbitek kserograficznych i skanokopii
na miejscu, faxem i e-mailem (w.zielinski@stat.gov.pl).

KATALOGI I INFORMATORIUM

czynne w dni powszednie w godz.8.15–15.45